

Lakialoite 50

Irina Krohn /vihr ym.: Lakialoite vaalilaiksi

Eduskunnalle

Tämä lakialoite on rinnakkaisaloite hallituksen esitykselle 48/1998 vp.

Länsimainen kansanvalta ja demokratia vaatii toimiakseen monella tavalla sekä avoimuutta että julkisuutta. Viime vuosina on otettu edistysaskeleita julkisen vallan käyttäjien taloudellisiin sidonnaisuuksiin liittyvissä asioissa, muun muassa valtioneuvoston jäsenet ilmoittavat velkansa, varallisuutensa sekä luottamustoimensa. Ajatuksena on, että nämä kytkennät automaattisesti eivät aiheuttaisi jäävyyttä, mutta kansalaisella on oikeus julkisen tiedon valossa tehdä omat johtopäätöksensä asiasta. Seuraava askel julkisuuden lisäämisessä olisi yksittäisten ehdokkaiden vaaleihin käyttämän vaalirahoituksen julkistaminen.

Vuonna 1979 asetettiin komitea pohtimaan puoluerahoituksen julkisuutta. Jo tuolloin keskeisinä seikkoina pidettiin poliittisen toiminnan rahoituksen julkisuutta, kontrolloitavuutta ja mahdollisten sidosten estämistä. Puoluerahoituksen julkisuussäännöksiä uudistettiin 1980-luvun puolessa välissä oikeansuuntaisesti. Sen sijaan ehdokkaiden vaalirahoituksen saattaminen julkiseksi on jostain syystä jäänyt toteuttamatta, vaikka jo mainittu puoluerahoituskomitea piti sitä perusteltuna.

Avoimuuden ja julkisuuden arvo sekä merkittävyys on korostunut 1990-luvulla, muun muassa Suomen EU-jäsenyyden vuoksi. Yhteiskunnan muuttumisen myötä vaalit ovat yleisesti muuttuneet aate- ja puoluekeskeisistä henkilökeskeisiksi. Ehdokasasettelultaan valtakunnalliset europarlamenttivaalit ovat luoneet aivan uuden tilanteen. Käytännössä puolueet asettavat ehdokkaat, mutta usein äänestäjä ensisijaisesti äänestää henkilöä. Mainonnaksi ei riitä puolueen yleismainonta, vaan jokainen ehdokas profiloituu henkilökohtaisesti. Valtakunnalliseen mainontaan tarvittavat rahasummat ovat kuitenkin sellaisia, joita tavallinen kansalainen ei omin voimin saa kerättyä.

Vaalirahoituksen julkistamisen kiireellisyyttä puoltaa myös koko poliittisen järjestelmän uskottavuusongelma, joka on johtanut kansalaisten vieraantumiseen politiikasta. Äänestysaktiivisuus laski vuoden 1996 kunnallisvaaleissa liki kymmenen prosenttia. Maahamme on syntynyt alueita, joissa vain alle puolet asukkaista äänestää. Kun toisaalta paikallistasolle on siirretty paljon valtaa kunnan yhteisten varojen käytöstä, ja samaan aikaan ylätasolla luodaan uutta Eurooppaa, on tärkeää, että kansalaisten luottamus ja osallistuminen päätöksenteon kaikkiin tasoihin vahvistuu.

Tällaisissa asioissa pelkkä laki ei yksin riitä. Se on apuväline yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Lain rajallisuus tulee kuitenkin vastaan varsinkin, jos sillä ei ole aktiivista vahtikoira. Tarvitaan vireä lehdistö, jotta kansalaiset voisivat arvioida rahoituksen merkityksen ehdokkaan toiminnassa. Kun herää epäily ehdokkaan ilmoittamien tulojen pienuudesta kampanjan suuruuteen verrattuna, valpas lehdistö toivottavasti tekee aktiivista tulo- ja menoseurantaa.

Joskus vaikuttaa siltä, että kansalaisyhteiskunta muuttuu yhä enemmän kuluttajayhteiskunnaksi. Ottamatta kantaa itse kehityssuuntaan, voi silti olla uusia näkökulmia antavaa katsoa vaaleja myös kuluttajan näkökulmasta. Vaalirahoitus muodostaisi osan ehdokkaan tuotestoksesta. Arviointi jäisi luonnollisesti äänestäjälle.

Vaalirahoitus sinänsä on hyvä asia, mutta vaalirahoituksen julkisuudella estetään sellaiset lahjoitukset, jotka ovat omiaan saattamaan ehdokkaan riippuvaiseksi joistakin tahoista äänestäjien tietämättä.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että Eduskunta hyväksyisi seuraavan lakiehdotuksen:

Vaalilaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—122 §
(Kuten HE)

123 §

Puolueen ehdokashakemus

Puolueen ehdokashakemukseen on liitettävä:

1) ehdotus puolueen ehdokaslistaksi, jossa on mainittava siinä järjestyksessä kuin ehdokkaat ehdokaslistojen yhdistelmässä asetetaan, kunkin ehdokkaan nimi ja arvo, ammatti tai toimi enintään kahta ilmaisuja käyttäen sekä kotikunta; Etunimen rinnalla tai sen sijasta voidaan käyttää yleisesti tunnettua ehdokkaan puhuttelunimeä tai etunimeä lyhennettynä; Ehdokaslistassa ei saa olla muita merkintöjä, paitsi jos ne ovat tarpeen ehdokkaan henkilöllisyyden täsmentämiseksi;

2) kunkin ehdokkaan allekirjoittama ja hänen henkilötunnuksellaan varustettu suostumus hänet asettaneen puolueen ehdokkaaksi ja suostumus ottaa vastaan edustajantoimi sekä vakuutus, ettei hän ole samoissa vaaleissa suostunut toisen puolueen eikä valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi eikä ehdokkaaksi toisessa vaalipiirissä; ja

3) kunkin ehdokkaan allekirjoittama suostumus saattaa pyydettyä julkiseksi hänen vaalitoimiensa rahoitus. Suostumuksellaan ehdokas sitoutuu kertomaan vaalitoimiensa rahoittamiseksi saatujen lahjoitusten yhteismäärän sekä lahjoittajien nimet, milloin yksityinen henkilö, yritys, yhteisö tai säätiö on lahjoittanut yli 5 000 markkaa.

Puolueen vaaliasiamiehen on päivättävä ja allekirjoitettava ehdokashakemus ja vakuutettava siinä, että ehdokkaat ovat vaalikelpoisia. Puolueen vaaliasiamiehen on samalla annettava sitoumus kerätä vaalien jälkeen kaikilta ehdokkailtaan 3 kohdassa säädetyt tiedot vaalirahoituksesta sekä sitoumus pyydettyä julkistaa yhteenvedot kyseisistä tiedoista.

124 §
(Kuten HE)

125 §

Valitsijayhdistyksen ehdokashakemus

Valitsijayhdistyksen ehdokashakemukseen on liitettävä:

(1 kohta kuten HE)

2) ehdokkaan allekirjoittama ja hänen henkilötunnuksellaan varustettu suostumus hänet asettaneen valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi ja suostumus ottaa vastaan edustajantoimi sekä vakuutus, ettei hän ole samoissa vaaleissa suostunut toisen valitsijayhdistyksen eikä puolueen ehdokkaaksi eikä ehdokkaaksi toisessa vaalipiirissä;

3) kunkin ehdokkaan allekirjoittama suostumus saattaa pyydettyä julkiseksi hänen vaalitoimiensa rahoitus. Suostumuksellaan ehdokas sitoutuu kertomaan vaalitoimiensa rahoittamiseksi saatujen lahjoitusten yhteismäärän sekä lahjoittajien nimet, milloin yksityinen henkilö, yritys, yhteisö tai säätiö on lahjoittanut yli 5 000 markkaa; ja

(4 kohta kuten 3 kohta HE)

Valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen on päivättävä ja allekirjoitettava ehdokashakemus ja vakuutettava siinä, että ehdokas on vaalikelpoinen ja että valitsijayhdistyksen jäsenet ovat itse allekirjoittaneet perustamiskirjan. Hänen on samalla annettava sitoumus pyytää vaalien jälkeen ehdokkailtaan 3 kohdassa säädetyt tiedot vaalirahoituksesta sekä sitoumus pyydettyä julkistaa yhteenveto kyseisistä tiedoista.

126—133 §
(Kuten HE)

134 §

Puolueen ehdokashakemus

Puolueen ehdokashakemuksessa on oltava:

1) ehdokkaan nimi ja arvo, ammatti tai toimi enintään kahta ilmaisuja käyttäen sekä kotikunta; Etunimen rinnalla tai sen sijasta voidaan käyttää yleisesti tunnettua ehdokkaan puhuttelunimeä tai etunimeä lyhennettynä; Ehdokkaasta ei saa ehdokashakemuksessa olla muita tietoja, paitsi jos ne ovat tarpeen ehdokkaan henkilöllisyyden täsmentämiseksi;

2) ehdokkaan allekirjoittama ja hänen henkilötunnuksellaan varustettu suostumus hänet asettaneen puolueen ehdokkaaksi ja suostumus ottaa vastaan presidentintoimi; ja

3) ehdokkaan allekirjoittama suostumus saattaa pyydettyä julkiseksi hänen vaalitoimiensa rahoitus. Suostumuksellaan ehdokas sitoutuu

kertomaan vaalitoimiensa rahoittamiseksi saatujen lahjoitusten yhteismäärän sekä lahjoittajien nimet, milloin yksityinen henkilö, yritys, yhteisö tai säätiö on lahjoittanut yli 5 000 markkaa.

Puolueen nimen kirjoittamiseen oikeutettujen henkilöiden on päivättävä ja allekirjoitettava ehdokashakemus. Heidän on samalla annettava sitoumus pyytää vaalien jälkeen ehdokkaaltaan 3 kohdassa säädetyt tiedot vaalirahoituksesta sekä sitoumus pyydettyä julkistaa yhteenveto kyseisistä tiedoista.

135 §

Valitsijayhdistyksen ehdokashakemus

Valitsijayhdistyksen ehdokashakemuksessa on oltava:

1) ehdokkaan nimi ja arvo, ammatti tai toimi enintään kahta ilmaisua käyttäen sekä kotikunta; Etunimen rinnalla tai sen sijasta voidaan käyttää yleisesti tunnettua ehdokkaan puhutellunimeä tai etunimeä lyhennettynä; Ehdokkaasta ei saa ehdokashakemuksessa olla muita tietoja, paitsi jos ne ovat tarpeen ehdokkaan henkilöllisyyden täsmentämiseksi;

2) ehdokkaan allekirjoittama ja hänen henkilötunnuksellaan varustettu suostumus hänet asettaneen valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi ja suostumus ottaa vastaan presidentintoimi; ja

3) ehdokkaan allekirjoittama suostumus saatua pyydettyä julkiseksi hänen vaalitoimiensa rahoitus. Suostumuksellaan ehdokas sitoutuu kertomaan vaalitoimiensa rahoittamiseksi saatujen lahjoitusten yhteismäärän sekä lahjoittajien nimet, milloin yksityinen henkilö, yritys, yhteisö tai säätiö on lahjoittanut yli 5 000 markkaa.

(2 mom. kuten HE)

Valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen on päivättävä ja allekirjoitettava ehdokashakemus ja vakuutettava siinä, että valitsijayhdistyksen jäsenet ovat itse allekirjoittaneet kannattajakortit. Valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen on samalla annettava sitoumus kerätä ehdokkaaltaan vaalien jälkeen 3 kohdassa säädetyt tiedot vaalirahoituksesta sekä sitoumus pyydettyä julkistaa yhteenvedot kyseisistä tiedoista.

136—153 § (Kuten HE)

154 §

Puolueen ehdokashakemus

Puolueen ehdokashakemukseen on liitettävä:

1) ehdotus puolueen ehdokaslistaksi, jossa on mainittava siinä järjestyksessä kuin ehdokkaat ehdokaslistojen yhdistelmässä asetetaan, kunkin ehdokkaan nimi ja arvo, ammatti tai toimi enintään kahta ilmaisua käyttäen sekä kotikunta; Etunimen rinnalla tai sen sijasta voidaan käyttää yleisesti tunnettua ehdokkaan puhutellunimeä tai etunimeä lyhennettynä; Ehdokaslistassa ei saa olla muita merkintöjä, paitsi jos ne ovat tarpeen ehdokkaan henkilöllisyyden täsmentämiseksi;

(2 kohta kuten HE)

3) kunkin ehdokkaan allekirjoittama suostumus saatua pyydettyä julkiseksi hänen vaalitoimiensa rahoitus. Suostumuksellaan ehdokas sitoutuu kertomaan vaalitoimiensa rahoittamiseksi saatujen lahjoitusten yhteismäärän sekä lahjoittajien nimet, milloin yksityinen henkilö, yritys, yhteisö tai säätiö on lahjoittanut yli 5 000 markkaa;

(4 ja 5 kohta kuten 3 ja 4 kohta HE)

Puolueen vaaliasiamiehen on päivättävä ja allekirjoitettava ehdokashakemus ja vakuutettava siinä, että ehdokkaat ovat vaalikelpoisia. Puolueen vaaliasiamiehen on samalla annettava sitoumus kerätä vaalien jälkeen kaikilta ehdokkailtaan 3 kohdassa säädetyt tiedot vaalirahoituksesta sekä sitoumus pyydettyä julkistaa yhteenvedot kyseisistä tiedoista.

155 § (Kuten HE)

156 §

Valitsijayhdistyksen ehdokashakemus

Valitsijayhdistyksen ehdokashakemukseen on liitettävä:

(1 kohta kuten HE)

2) ehdokkaan allekirjoittama ja hänen henkilötunnuksellaan varustettu suostumus hänet asettaneen valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi ja suostumus ottaa vastaan valtuutetun toimii sekä vakuutus, ettei hän ole samoissa vaaleissa suostunut toisen valitsijayhdistyksen eikä puolueen ehdokkaaksi;

3) ehdokkaan allekirjoittama suostumus saatua pyydettyä julkiseksi hänen vaalitoimiensa rahoitus. Suostumuksellaan ehdokas sitoutuu kertomaan vaalitoimiensa rahoittamiseksi saatujen lahjoitusten yhteismäärän sekä lahjoittajien nimet, milloin yksityinen henkilö, yritys, yhteisö tai säätiö on lahjoittanut yli 5 000 markkaa; ja

(4 kohta kuten 3 kohta HE)

Valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen on päivättävä ja allekirjoitettava ehdokashakemus ja vakuutettava siinä, että ehdokas on vaalikelpoinen ja että valitsijayhdistyksen jäsenet ovat itse allekirjoittaneet perustamisasiakirjan. Valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen on samalla annettava sitoumus kerätä ehdokkaaltaan vaalien jälkeen 3 kohdassa säädetyt tiedot vaalirahoituksesta sekä sitoumus pyydettyä julkistaa yhteenvedot kyseisistä tiedoista.

157—173 §
(Kuten HE)

174 §

Puolueen ehdokashakemus

Puolueen ehdokashakemukseen on liitettävä:
(1 ja 2 kohta kuten HE)

3) kunkin ehdokkaan allekirjoittama suostumus saattaa pyydettyä julkiseksi hänen vaalitoimiensa rahoitus. Suostumuksellaan ehdokas sitoutuu kertomaan vaalitoimiensa rahoittamiseksi saatujen lahjoitusten yhteismäärän sekä lahjoittajien nimet, milloin yksityinen henkilö, yksi yritys, yhteisö tai säätiö on lahjoittanut yli 5 000 markkaa;

(4 kohta kuten 3 kohta HE)

5) jokaisesta ehdokkaaksi asetetusta 4 kohdassa tarkoitettua Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaisesta kotivaltion viranomaisen antama todistus, josta ilmenee, että ehdokkaaksi asetettu ei ole menettänyt kotivaltiossaan vaalikelpoisuutta europarlamenttivaaleissa tai että tällainen vaalikelpoisuuden menettäminen ei ole asianomaisen viranomaisen tiedossa.

(2 mom. kuten HE)

Puolueen vaaliasiamiehen on päivättävä ja allekirjoitettava ehdokashakemus ja vakuutettava siinä, että ehdokkaat ovat vaalikelpoisia. Puolueen vaaliasiamiehen on samalla annettava sitoumus kerätä kaikilta ehdokkailtaan vaalien jälkeen 3 kohdassa säädetyt tiedot vaalirahoituksesta sekä sitoumus pyydettyä julkistaa yhteenvedot kyseisistä tiedoista.

sestä sekä sitoumus pyydettyä julkistaa yhteenvedot kyseisistä tiedoista.

175 §
(Kuten HE)

176 §

Valitsijayhdistyksen ehdokashakemus

Valitsijayhdistyksen ehdokashakemukseen on liitettävä:

(1 ja 2 kohta kuten HE)

3) kunkin ehdokkaan allekirjoittama suostumus saattaa pyydettyä julkiseksi hänen vaalitoimiensa rahoitus. Suostumuksellaan ehdokas sitoutuu kertomaan vaalitoimiensa rahoittamiseksi saatujen lahjoitusten yhteismäärän sekä lahjoittajien nimet, milloin yksityinen henkilö, yksi yritys, yhteisö tai säätiö on lahjoittanut yli 5 000 markkaa;

(4 kohta kuten 3 kohta HE)

5) ehdokkaaksi asetetusta 4 kohdassa tarkoitettua Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaisesta kotivaltion viranomaisen antama todistus, josta ilmenee, että ehdokkaaksi asetettu ei ole menettänyt kotivaltiossaan vaalikelpoisuutta europarlamenttivaaleissa tai että tällainen vaalikelpoisuuden menettäminen ei ole asianomaisen viranomaisen tiedossa; sekä

(6 kohta kuten 5 kohta HE)

(2 mom. kuten HE)

Valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen on päivättävä ja allekirjoitettava ehdokashakemus ja vakuutettava siinä, että ehdokas on vaalikelpoinen ja että valitsijayhdistyksen jäsenet ovat itse allekirjoittaneet perustamisasiakirjan. Valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen on samalla annettava sitoumus kerätä kaikilta ehdokkailtaan vaalien jälkeen 3 kohdassa säädetyt tiedot vaalirahoituksesta sekä sitoumus pyydettyä julkistaa yhteenvedot kyseisistä tiedoista.

177—199 §
(Kuten HE)

Helsingissä 12 päivänä toukokuuta 1998

Irina Krohn /vihr
Klaus Bremer /r
Ulla Anttila /vihr
Risto Kuisma /rem
Eila Rimmi /vas

Anne Huotari /vas
Satu Hassi /vihr
Osmo Soininvaara /vihr
Tauno Pehkonen /skl
Jaakko Laakso /vas

Erkki Pulliainen /vihr
Rauha-Maria Mertjärvi /vihr
Veijo Puhjo /va-r
Toimi Kankaanniemi /skl
Jorma Kukkonen /sd

Klaus Hellberg /sd
Raimo Holopainen /sd
Kalevi Lamminen /kok
Tarja Filatov /sd
Jukka Mikkola /sd
Heikki Rinne /sd
Virpa Puisto /sd

Esa Lahtela /sd
Tapio Karjalainen /sd
Markus Aaltonen /sd
Tuija Brax /vihr
Kari Rajamäki /sd
Riitta Prusti /sd
Pekka Saarnio /vas

Ulla Juurola /sd
Päivi Räsänen /skl
Reino Laine /vas
Claes Andersson /vas
Sulo Aittoniemi /kesk
Marja-Leena Viljamaa /sd
Mikko Kuoppa /va-r

